

ELŐFIZETÉS:
 jul.—sep. . . 1 frt. 50 kr.
 fél évre . . . 3 „ „
 A lap szellemi és anyagi
 részét illető minden kül-
 demények a szerkesztő-
 tulajdonosnak küldendők.
 Kéziratok nem küldetnek vissza.

BÁCSKA.

HIRDETÉSI DÍJ:
 egy 1 hasábos petit sor 10
 kr., többzori hirdetésnél
 olcsóbb. Nyilttér sora 12
 kr. Bélyegdíj minden hir-
 detésnél 30 kr. A hirdeté-
 sek VOLF JÓZSEF kereske-
 dése, BITTERMANN NÁN-
 DOR nyomdája és a szer-
 kesztőnél fogadtatnak el.

Egyes szám ára **15** kr.Megjelenik e lap minden **7., 14., 21.** és **28.**-án.Egyes szám ára **15** kr.

Zombor, 1879. március 6.

A Bács-Bodrog megyei gazdasági egyesület tenni készül. Mit e pillanatban érezünk és gondolunk, alig fejezheti ki az előbbi mondat. A megyei gazdasági egyesület, mely »annyi balszerencse közt és oly sok vizsály után« phönixként kelt ki hamvaiból a mult év vége felé, jelenben erőteljes jeleit adja immár nem tespedező életének.

Alig hagyta el a sajtót az egyleti elnökségnek körirata, tette képes és tette vágyó első alelnöke Vojnich Jakab úr, felfogva az egyesület elodázhatlan érdekeit — mint a kire a munka oroszlányi része nehezedik — a cselekvés terére lép.

Szívünkől üdvözöljük nemes elhatározását s kívánjuk — úgy a miként szerény magunk is tenni igyekszünk — hogy eme bátor s az egyesület életére bizonyára döntő hatású fellépését óhajtott s így a megfelelő siker koronázza.

A gazdasági egyesület emez alelnöke nem kevesebbre vállalkozott, mint bejárni Bács-Bodrog vármegyét s azután odahatni, hogy a gazdasági egylet ügyei iránt mutatkozó érdeklődés fokozása céljából társas értekezletek tartassanak, hol megvitatnának mindazon elvek és szabályok, melyek a gazd. egyesület létezésének sine qua non-ját képezik.

Természetes valami, hogy az érdeklődők, tekintettel a cél közhasznú és nagy horderejű voltára, félre téve minden kicsinyeskedő felfogást, mentől számosabban csoportosuljanak s jöjjenek össze a kitűzendő időre.

A terv ilykép igen helyes s véleményünk szerint célhoz is fog vezetni.

Attól, hogy az egyik a politikai ezen vagy azon párthoz tartozik, véleményünk szerint nem fog határozni, mert a gazdasági egyesület nem pártérdekből, de valamennyiünk által érzett szükségéből származott.

Valamennyien e megye gyermekei vagyunk; valamennyien óhajtjuk viszonyainak jobbra for-

dulását s így jólétünk emelkedését. Ez iránt nem lehetünk közönnyel. Ép ez a tudat költi fel bennünk ama hitet, hogy az egyesület nem csak élni, de virágozni fog s áldásait hintendi megszerezte.

Ismételten szívünkől üdvözöljük a kezdeményezést.

Szerkesztő.

A zombori rím. kath. egyházközség közgyűlése 1879. évi március 2-án.

Koczár Mihály elnök úr megnyitván az ülést, előadja, hogy még 1877-ben a kir. tanfelügyelő úr azon kérdést intézte az egyházközséghez, nyilatkoznék az iránt: vajjon iskoláink milyen jellegűek? Mi azt teletük erre, hogy azokat községieknek tartjuk. Miután azonban a tanfelügyelő úr azt bizonyította reánk, hogy iskoláink felekezetiiek és nem községiiek, mi a ministeriumot kértük meg, mondja ki ő, milyen a mi iskolánk jellege? — A ministerium felelt, és annak rendelete a városi közig. bizottságtól áttétetett hozzánk.

(Felolvastatik a nmélt. vallás és közoktatási magy. kir. Minister 1879. évi január 13-án 33995/1878. sz. a. kelt és a „Bácska“ f. évi 5-ik számában közlött magas rendelete.)

Gottlieb Márton: a mit kerestünk, azt megkaptuk. Ez ugyan elég világosan van megmondva. Nem is lehet semmit ellene tenni, mint a rendeletet egyszerűen végrehajtani.

Koczár elnök véli: a minister csak arról beszél, milyen legyen *most* a mi iskolánk; de arról hallgat, hogy milyen volt *az előtt*. Pedig az lett volna a főkérdés. Most csak utasításokat ad. Különbön tessék hozzászólni.

Ambrozovich Gyula: a rendeletet teljesíteni kell; — de ezen ministeri intézkedés ellen fel kell folymodni az országgyűléshez, mert ez megint *erőszak*.

Barthal József: az egészről azt veszi ki, hogy nagyon rossz helyzetbe jutottunk. E ministeri rendelet annyit jelent, hogy mi eddig nem tettük meg kötelességünket. E rendeletnek igen nagy hordereje van, miután az iskolai törvénynek igen szép az intentiója, a mennyiben a községi iskolákat segíyezi. Mi akartuk a községi iskolát, de nem sikerült keresztülvinni. S mi ebből a következés? az, hogy mi rosszul találtuk el a

módját; nem volt bennünk roszakarat, hanem malheur. — Nézzünk körül, mi van Baján, Szabadkán és Ujvidéken? Baján van férfi tanító-képezde, Szabadkán tanítónő-képezde és leánynevelde, Ujvidéken államilag segélyezett polgári leányiskola. Minekünk semmink sincs. Rajtunk még a szerbek is túltettek, mert nekik is van felsőbb iskolájuk. A szerbek azért nem akarták a községi iskolát, mert féltek, hogy a megyei hatóság alá kerülnek. Kimondták a felekezeti jelleget, és a segélyezés végett szerződést kötött a város *önmagával*, illetőleg a felekezetekkel, a mi magában már absurdum; mert a város *önmagával* nem csinálhat szerződést, mi pedig nem képviseljük a felekezetet*, mert minket nem választott a felekezet. — Lám a három városban már mennyire haladott a tanügy; nekünk semmink sincs, — még jóra való iskolahelyiségeink sincsenek, hanem csupa lukak, a melyekben a diphteritis és a typhus miatt be kell szüntetni az előadásokat. — Nem tagadható, mi hibáztunk, mikor elfogadtuk a várostól a segélyezést, a quótát; de a szerbek reánk erőszakolták. Én akkor azt mondtam, tűrjünk egy darabig, majd ha többségbe kerülünk, akkor községieknek deklaráljuk iskoláinkat. — Nagy hiba volt az is, mikor iskolaszékünket megalakítottuk; egyik tanhatóságot sem fogadtuk el; mikor Kubinszky püspök úr jelentette magát egész illemmel, hogy eljön meglátogatni iskoláinkat, akkor tiltakoztunk ellene, és azt mondtuk, hogy csak *mint vendéget* látjuk szívesen; — ha a kir.

*) Nem-e? Hát mit képviselnek?!

A szerk.

tanfelügyelő jött, azt mondtuk, hogy *semmi köze* a mi iskoláinkhoz. Valahány tanítót választottunk, az a választás mind *törvénytelen*; mert vagy felekezeti voltunk, és akkor Goldscharek sztanisicsi esperes úr *elnöklete alatt* kellett volna választani, vagy községi, és akkor a közg. bizottságnak kell *elnököt küldeni*. De mi *respublicát* akartunk; mi senkit el nem ismertünk és így a mi iskolaügyünk egészen hátramaradt. Pedig a cél az, hogy jó iskoláink legyenek.

De most az a kérdés: mit tegyünk? Ambrozovich Gyula úr indítványát nem fogadhatom el; nem lehet felfolyamodni, mert itt nincs törvénytelenység; csak akkor lehetne panaszt emelni, ha itt *sérelem* forogna fenn. S ha felfolyamodunk, ugyan mit nyerünk? Nem volt még eset rá, hogy az országgyűlés egy ministeri rendeletet megsemmisített volna. Az ily felfolyamodásnak nagy consequentiája van. Megvallom, én sem olvastam azelőtt a törvényeket, de most látom, hogy a minister helyesen idézi a törvényt. Mit tegyünk tehát? mit tehetünk? Ne tegyünk panaszt az országgyűléshez, mert kinevetnek bennünket. Az bizonyos, hogy ez a rendelet *túléles*, de bizonyára csak azért, mert a mi feliratunk is éles volt, s mert mi magunk mondtuk magunkról, hogy mi *unicumok* vagyunk. Mi mindakét felügyelet alul kivontuk magunkat, pedig a törvény ezt meg nem engedi. — Mi belátjuk, hogy iskoláink fentartására nem birünk elegendő pénzzel, hogy a városi segély kevés; a törvény 26. §-a szerint le lehetne erről mondani és akkor a szerbeket sem lehetne segé-

T Á R S A.

Vallás-bölcsészeti elmefuttatás Lessing „Náthánja“ fölött.

„Amicus Plato, amicus Cicero, sed magis amica veritas.“

„Tolerantia.“ Ez szép kifejezése a szép fogalomnak. Kétségen kívül! . . . Nem csodálkozhatunk, ha azt a liberalismus sajátjának vallja. Mi van a földön, vagy fölötté és alatta szép, mit a liberalismus magáénak ne mondana; miért tenne akkor épen a tolerantiánál kivételt? . . . Hogy a liberalismus általában nem következetes, az bizonyos; mert magát az opportunitáshoz alkalmazza, de hogy ennek dacára szabályától: „Magának tulajdonítani mindent, mi jó és szép“ soha el nem tér, azt eddig még senki sem merete még szemére lobbantani.

És ezt a liberalismus tudja, de e tudat őt még sem elégíti ki; mert óhajt ragyogni és akarja, hogy mások is ezen oldaláról tanulják ismerni.

Ehhez járul még az a nagy gyöngéje is, hogy a rágalmazást vastag türelmetlenséggel gyakorolja, és mint az igazságnak hamis pénzverője szokott, úgy ő is hazugságokat hoz szőnyegre.

A mű, melyet a 19-ik század Evangeliumának szeretnek nevezni, oly mű, mely a legintenzivebb intolerantiával van telve. E mű, illetőleg dráma: Lessing „Nathan der Weise“-ja.

Tehát e drámát a tolerantia Evangeliumának nevezi a jeles cikkező, s nem tarthat attól, hogy a liberalisok ez elnevezést szívesen nem veszik; mert épen ők azok, kik büszkén kérkednek vele. Elővették ismét és ismét rávonszolták a színpadra, hogy gyönyörködtesse a néző publikumot, ha nem is épen oly nagyon, mint a mennyire számítottak.

És valahányszor e dráma színre kerül, mindannyiszor jelen vannak ott a liberalisok és mind mennyi hivatott ítészek, figyelemmel kísérik annak lefolyását, és másnap aztán ki nem fáradnak a liberalis lapok a szép dráma dicsőítésében.

A ki egyszer már „a böles Náthánt“ élvezte, és akkor aztán hallja a tolerans (?) liberalistákat arról beszélni, vagy pedig végig fut a liberalis sajtón; annak úgy tetszik, mintha ismétlődnék előtte a dráma és kérdi önmagától: hát hol is van e vagy ama dolog megírva? Igen — a „böles Náthán“-ban; mindezt már elmondotta Náthán, tette, ocsárolta vagy megvetette.

Nem esoda akkor, ha Lessing „Náthánját“ a belé

lyezni; de ha így községivé lenne az iskola, akkor az iskolaszékben a szerbek lesznek többségben, csupa szerbek lesznek a tanítók, kik cyrill betűkre oktatnák a mi gyermekeinket, sőt a 80.000 frtos iskola alapunkat is ők fogják dominálni. Ez nagyon veszedelmes helyzet lenne, mit nem lehet provokálni csupa antipathiából. Iskolánk ügye érdekében ezen út *ma nem ajánlható*, hanem *a rendeletnek szigorúan meg kell felelni*. Hogy a tankönyveket az érsek határozza meg, ez nem baj, és tudjuk magunk is, hogy a szerzetesek jobb tanítók, mint a világiak. Az elemi iskolákban a papi befolyástól sem igen lehet félni, de meg egy kis vallássosság sem árt. — A törvény parancsolja, hogy minden város köteles iskola-alapot szerezni. Minekünk van egy 80000 frtos alapunk, kérdés, vajjon ennek számadásai szintén az érseknek felterjesztendők-e? Mert ha meg nem hajolunk, megint kiteszszük magunkat annak, hogy kormánybiztost kapunk. Nagyon veszedelmes állapot ez, de két rossz közül a kevésbé rosszat kell választani. Hogy rövid legyek (általános derűtség) — elmondom nézetemet. Küldjünk ki egy kisebb deputátiót azon célból, hogy javaslatot dolgozzon ki, *mi módon feleljünk meg e rendeletnek?* Én lelkemben megvagyok győződve, hogy mi *községi iskolát* reprezentálunk; de csináljunk e rossz helyzetből érdemet, hajtunk végre ezen rendeletet, és ezen deputáció adjon egyúttal javaslatot *egy magasabb nőintézet mikénti felállítására nézve is*. Ez az én indítványom.

Millassevics János: Barthalnak azon nyilatkoza-

tára, mely szerint iskolahelyiségeink lukak, a hol a diphteritis uralkodik, felvilágosítással szolgál, hogy az egyházközség már tett lépéseket az iránt, hogy a követelményeknek megfelelő tantermek előállításáról akar gondoskodni. Különben elfogadja Barthal indítványát.

Dr. Ambrozovich Károly: A mint látom, e minis-teri rendeletre nagyon is szelídek lettünk, vagyis magyarul mondva, megjuhászodtunk. Előre bocsátom, nem ellenkezési viselkedésből akarok szólni, csak nézetemet akarom előadni. Előre kérem, ha nyilatkozni fogok, ne vegyék azt oppositiónak, hanem a jog és igazság mellett leendő felszólalásnak.

Nagyon szerettem volna Barthal úr eszmemene-tét követni, de megvallom, annyira megtelt vele a fejem, hogy azt követni egyáltalán nem bírom. A mi e kellemetlen helyzetnek historikus deductióját illeti: nem azon mult, hogy mi nem tudtuk a törvényt, hanem a szerbek tukmálták reánk a felekezeti jelleget, mit mi sohasem akartunk elfogadni; mi községiak akartunk lenni és *azok akarunk lenni mai perzig*. De ebben a helyzetben közös prédának voltunk kitéve, miután az iskolai törvények nem feleltek meg a mi specialis viszonyainknak és csak így történt meg az, hogy mi törvényen kívüli állapotba jutottunk.

Jelen állásban, midőn helyzetünk ily kétes, nekünk kötelességünk *eddigi jogainkat fenntartani*. Jól tudjuk mi azt, hogy vannak községi és felekezeti iskolák; de mi nem lehetünk egyenlők a falusi iskolákkal; a

szerelmesek a 19-ik század, a tolerancia Evangeliumának proclamálják.

De e dráma nem is más, mint a liberalis toleransok (?) Evangeliuma. Oly mű, mint e dráma, mely hazugul az ész köpenye alatt egy az emberi érzelmekben lézengő istenről beszél, ki elhomályosítja az ég és föld alkotójának képét, mely a háromszemélyű egy Isten szent oltárára önmagát megteremtő chaos fejű lényt állít fel, mely a képmutató philanthropiából tájékozó pokoli mérget csöpögtet az olvasók szívébe a katolika egyház ellen, az ily mű, mondom, magán hordozza a liberalismusnak soha senki által sem téveszthető jelleget. E dráma karakterében, a mint az szemünk előtt fejlődik, a cselekedetek és szavakban látjuk a katolika egyházat meggyalázva, megrágalmazva, soha meg nem szünhető igazságait lenézve, történelmét hazug tények hozzáadásával meghamisítva, látjuk szolgáló torzképekben előállítva megbecstelenített, — szóval, e dráma hemzseg történelmi hibáktól. — És mind, mind, mi benne foglaltatik, a tolerancia cége alatt történik, bizonyára mondhatjuk tehát, hogy ez a Lessing „böles Náthánja“ valóban a 19-ik század Evangeliuma.

A kérdés, vajjon a dráma, melynek helye a színpad, a hit és a lelkiismeret kérdéseibe belelelegyedhe-

tik-e? . . . annyiban érdekel engem, a mennyiben kérdezhetem: vajjon türhető dolog-e az, ha a dráma hallgató publikumát pellengére állítja? . . . Vajjon türhető-e az, ha mind a kétféle hallgatóság előtt, költött hazugságok, vakító sophismák, igazságtalanságok és elferdítések mondatnak? Aesthetikai szempontból semmi kifogásom nincsen e dráma ellen; de törekvés irányával megbarátkozni soha sem fogok, következésképp irányát nem is helyeselhetem.

Lessing „Náthánjának“ a philosophiája sem különb történelménél. Lessingnek szabadkőművesi igyekezete volt, „hinc illae lacrimae“ — innen lopódzott be „Náthánjához“ azon kirívó ellenszenv a katolika vallás ellen: lutheranus lévén, a katolikus dogmákat és azokból kifolyó moralist homályosan ismerte; de tanulmányozhatta volna az egyház örök igazságait, erkölceit, ehhez lett volna elég, és pedig eredeti kútforrása, és akkor minden bizonynyal a „böles Náthán úr“ nem lett volna egyoldalú.

Nem is Lessing ellen polemisálok én, ki már a sötét hantok alatt elporhadt, nem ellene, hanem „Náthánja“ ellen, ki ismét feltámadt és ujjal él a színpadokon, él pedig az őt istenítő és védelmezők nagy öröme. — Náthán patriarchájának szólama: „mitsen tesz, a zsidót meg kell égetni“ oly terjedt és annyira

sz. kir. vásosoknak mindig *privilegiumuk* volt, és mi soha nem voltunk a felekezeti alatt, mert nekünk nem felekezeti, hanem *közigazgatási* hatóságunk volt. Ez az, a miről a törvényhozás megfeledezett. Oly jogot, mely eddig volt, és *el nem vétetett*, nem lehet egyszerűen ignorálni, és ezt a jogot nem lehet, nem szabad nekünk feladni. Innét ered a mi zavarunk, mert a törvényhozás nem abrogálta jogainkat, annakelőtte pedig egyházi hatóságot *soha sem ismertünk*. Tanítóinkat azonban mindig oly feltétellel választottuk hogy ha tiszta hozatik ügyünk, készséggel fogjuk felterjeszteni megerősítés végett.

De e ministeri leiratnak egész szelleme is azt mutatja, hogy a minister nincs helyzetünkről kellőleg informálva, hogy az az érsek influxusa folytán lett ekként fogalmazva. De hiába, miután már egyszer ki van mondva, meg kell felelni a rendeletnek. Mi hódolunk, *de csak kényszerűségből*, mert ha remonstrálunk, nem kapunk reá feleletet, hanem kormánybiztost. — Ez alkalommal eszembe jut azon eset, midőn két római jurista valami nézet eltérés folytán egymással vitatkozott, s az arra menő esászár, ki az ily vitás kérdésekben jogositva volt dönteni, annak szolgáltatott igazságot, kinek véleménye éppen téves volt, mire a másik, igazságának érzetében, azt mondotta: jól van, de ez a magyarázat csak addig fog tartani, míg az isteneknek tetszik. Én is meghajlok, mert kénytelen vagyok, de ez a kényszerű helyzet csak addig fog tartani, *míg az isteneknek tetszik*, vagyis nem sokára

eljön az idő, midőn ez majd megváltozik és mi ismét községiek lehetünk. De addig is jegyzőkönyvbe kivonom vétetni, hogy e felfogás téves, és óvásomat is kérem bevétetni, mert a törvény nem világos. A rendeletnek igaza volna ott, a hol az előtt is az egyházi hatóság volt az úr, de ez reánk nem disputálható, ha csak ezt világosan ki nem mondja a törvény. — Mi foganatosítjuk ugyan e rendeletet azon reményben, hogy rövid idő múlva ismét községiek lehetünk, de mivel ez intézkedés törvénytelen, mert jogtalan, kijelentjük, hogy mi ezzel nem vagyunk megelégedve, hogy ez reánk nézve sértő, s emek folytán nem panaszt, hanem feliratot intézünk az országgyűléshez, kérve, hogy az nyilatkozzék: vajjon a minister helyesen interpretálta-e a törvényt?

Millasevics János: újból a foganatosító bizottság kiküldése mellett szól, különben kéri Ambrozovich Károly érveit is szavazás alá bocsátani.

Fejér Gyula: apát-plébános a tanügy érdekében örvend azon, hogy a ministeri rendeletnek foganatosítását *egyhangúlag* hajlandók elfogadni; azonban Ambrozovich Károly sok erőltetett érvelései közül azon nyilatkozatára, melyre oly nagy súlyt fektet, és mely szerint „mi eddig sohasem álltunk volna az egyházi hatóság alatt,“ — akar néhány szóval reflectálni. E kijelentés nem áll. A kir. tanfelügyelő úr tavali átiratában hivatkozott azon hivatalos iratokra, melyeket Fesztl Károly főigazgató, Lichtensteiger Ferenc egyházmegyei iskolai főfelügyelő, Parcsetich József és

gyakori, hogy azt minden tolerantialis beszédben és cikkben olvashatjuk? de azt oh nagyon is ritkán, sőt alig: „üssétek agyon a kutyát, ő jezsuita.“

Dékich Ernő

s. lelkész.

Lengyelország felosztásának kül- és belokai.

— Történelmi tanulmány. —
Városov Tivadar-tól.

Külokok.

4. §.

A XVIII-ik század második felében a hatalmak közt fenállott sajtósági politikai viszonyok, főleg a hubertsburgi béke után.

(Folytatás)

Egy nevezetes változás állott be az új korban, és pedig mind az ó-kor, mind pedig a közép-kortól lényegesen elütő változás, a politikai téren.

Az ó-korban látjuk a népek törekvését világuralomra, mely a többiek romjain indul virágzásnak, vagy legalább azoknak szolgálai alárendeltsége által volt föltételezve; így alapította meg Róma hatalmát Karthago romjain, így Sparta Athen falainak romba dől-

tén. A középkor elején a vad erőszak, a fegyverek túlnyomó hatalma s azon elv, hogy „a gyöngébbnek az erősebb előtt meg kell hajolnia“ képezett államokat s tartá azokat fön. Az államok egymáshoz viszonyában a fondorkodó eljárás, az egyenlőség elve nem volt még kimondva, ez az új-kor sajátja, mely az összes új-kor politikájának zsinórmértékeül szolgál.

Europa, földünk eme legkisebb része, mondja Somhegyi Ferenc az ő történelmében, mely már a középkor második felében elsőségre küzdött föl magát az akkorig ismert világrészek közt, intézi ezentúl anyagi és erkölcsi erejének túlsúlya által a világeseményeket, mit egyedül értelme fejlettségének köszön.

És ezen elsőségének fentartására, valamint az emberiség legdrágább kincseinek megőrzésére mi sem bir annyi hatással és fontossággal, mint a *politikai súly-egyen eszméjére* alapított államrendszer, mely szerint Europa összes államai bizonyos tekintetben egy egész képeznek, mindazonáltal önmagukban véve önálló és függetlenek. Ez államrendszer létesítése körül forog az összes új-kor főtörekvése, melynek haszna a nemzetekre megmérhetlen, jóllehet tiszta jogállapot az egyes álladalmak közt mai napig sem fejlődhetett ki. *A leghatalmasabbak irányozzák az új korban is mindig a gyöngébbek politikáját és tetteit*, de világuralmat, mely

Torma József esperes úrak a zombori róm kath. iskolák ügyében a városi tanácshoz és az iskolai igazgatóságához intéztek, s a melyekből világosan kiderül, hogy az egyházmegyei hatóság nemcsak felügyeleti, hanem *rendelkezési* jogot is gyakorolt. — Azonban feltevé, de meg nem engedve, hogy iskoláink az előtt nem voltak felekezeti, — de az 1868. évi iskolai törvény életbeléptetése után a mi iskoláinkra nézve törvényszerűen kimondatott *a felekezeti jelleg*. Ezt eltagadni nem lehet. Mert az 1868. évi 38. t. e. egyformán intézkedik minden iskoláról és nem tesz különbséget a sz. kir. városok és falusi iskolák közt. Ily körülmények közt sehogysem helyeselhető a tiltakozás és az országgyűléshez való kérvényezés, mert abban Barthal úrnak tökéletesen igaza van, hogy mindenki *ki fog bennünket nevetni*. Kéri Ambrozovich Károly indítványát elejteni.

Zsulyevics Döme: is azon nézetének ad kifejezést, hogy a törvény hiányos, mert a sz. kir. városokról nem intézkedett, miért is egész terjedelmében pártolja Ambrozovich úr indítványát.

Szavazás alá kerülvén Barthal József indítványa, az elnök megjegyzi, hogy azon része mely szerint a kiküldendő bizottság egyúttal javaslatot terjeszzen be egy magasabb nőintézet mikénti felállítására nézve is, — semmi összefüggésben sem áll a jelen kérdéssel, s azért ennek mellőzésével egyhangúlag Barthal úr indítványára határozatott: *Egy bizottság küldetik ki oly célból, hogy javaslatot dolgozzon ki, mi módon fogat-*

síttassék a ministeri rendelet? — A bizottság Koczkar Mihály elnöklete alatt következő tagokból küldetik ki: Barthal József, Dalmay József, Millassevics János, Fejér Fyula, Schöffner József és Virter Károly.

Mielőtt Ambrozovich Károly indítványa szavazás alá bocsátatott, felszólal

Dr. Wolf Kálmán, és tudni óhajtja: vajjon az-e a kérdés, hogy mi a ministeri rendelet ellen *tiltakozni* akarunk? — mert ez esetben nem adhatja reá szavazatát. Oly értelemben azonban, hogy *jogainkat fenn akarva tartani*, „kérelemmel“ járulunk az országgyűléshez, elfogadná Dr. Ambrozovich Károly indítványát, mire

Dr. Ambrozovich Károly oda módosítja indítványát, hogy *kényszerűségből ugyan elfogadjuk a rendeletet, de jogainak megóvása végett feliratot, petíciót intézünk az országgyűléshez nyilatkozék az iránt, vajjon helyesen fogta-e fel a minister a sz. kir. városok viszonyait?*

Ily értelemben felállással a képviselők többsége elfogadja Dr. Ambrozovich Károly indítványát, és a kérvény elkészítésével indítványozó bizatik meg.

Mire még néhány kevésbé fontos ügy letárgyalása után a gyűlés feloszlott.

A XVIII. század vezéreszméi.

Irta: **Schmitt Eugen.**

A „Bácskában“ megjelenő, „Lengyelország felosztásának kül- és belokai“-ról szóló értekezés tartalma és tendenciája igen alkalmasnak mutatkozik jelen so-

oly könnyen kényúrságra fajul, s a népek legszentebb jogait s reményeit letiporja, egy sem vívhat ki magának, mert a többiek féltékenysége és összetartása meggátolja.

A mily üdvösnek látszik is a politikai egyensúlynak theoriája, époly káros volt annak rossz akaratú *magyarázása* s főleg annak ürügye alatt elkövetett visszaélések az ujkorban, különösen pedig a XVIII-ik században az egyes államokra nézve.

A XVIII-ik században a főelv volt: Oly állapotba juttatni az államokat, hogy hatalmok nagyban, egészben hasonló legyen egymáshoz.

Nincs semmi a világon, melylyel vissza nem lehetne élni; visszaélnék az ember legszentebb érzelmeivel, jogaival, annál inkább oly elmélettel, melynek csak kis rosszakarató *magyarázása* egyes hatalomra vágyók forró óhajainak teljesítését helyezi kilátásba.

A XVIII-ik század erkölcstelen eszméinek következtében egyes uralkodók a politikai egyensúly elméletét minden aljas s fondorkodó módon megfosztották valódi értelmétől, a mennyiben legönzőbb céljaikat és azok elérésére használandó eszközöket annak leplével igyekeztek beburkolni. Európát úgy tekintették, mint egy sok csészével bíró nagy mérleget, melyekben az államok képezték a súlyokat; a mérleg egyensúlya és

az egyes államok önállósága attól függött, hogy egy csésze se emelkedjék föl súlya kisebbedése, vagy a mi egy és ugyanaz, a másik csésze súlyának nagyobbása által.

A mint az egyensúly megzavartatott, fegyverre kelt Europa nem csak a physikai egyensúly, hanem az eszmék, főleg a vallásos eszmék (az egyes tartományokban kiütött vallási háborúk is erről tanuskodnak) terén az egyensúly visszahelyezésére, sőt némelykor mind a két dolog jött tekintetbe, mint ez az (1618. május 21 — 1648. oct. 24-ik) harminc éves háborúban történt, hol egyfelől a vallás, másfelől pedig az austriai ház megtörése francia részről képezte a háborúnak mozgó elemét; a politikai egyensúlyért folyt a harc (1521—1544. sept. 18-áig) V-ik Károly és I. Ferenc közt.

Ezért folytatott Europa háborút (1667. májustól 1697. nov. 26) XIV. Lajos ellen; ezért folyt a spanyol örökösödési háború (1701. april hótól 1714. sept. 7.); ezért az éjszaki háború (1700. márciustól—1721. oct. 22.); ezért az osztrák örökösödési háború (1740. dec. 16—1748. okt. 18); ezért a hét éves háború (1756. sept. 30. 1763. február 15.) És az europai politikai egyensúly biztosítása hozta létre Lengyelország felosztását is; csak hogy Lengyelország felosztása és az europai po-

rok írójának, mint minden művelt olvasónak, figyelmét több irányban kiválóan lekötöni. A legnagyobb érdekekkel kísérjük szerző úrnak azon fejtegetéseit, a melyek Lengyelország szerencsétlen külviszonyait és zilált belállapotait festik. Látjuk a lengyel nemesség corruptiója mellett az orosz kormány ármánykodását, mely már I. Péter cár óta tervszerűen a lengyel birodalom felbomlásán működött; látjuk I. Péter és II. Katalin cárnőnek hódítások után törő korlátlan nagyravágyását, a mely a cár birodalmában — úgy látszik — a jelenkorig hagyományossá vált. Mindezek tárgyilagos előadása szerzőnek kiváló tehetségét történelmi tárgyak felfogásában és összefüggő előadásában kétségtelenné teszi. De az abban mutatkozó beható történelmi szakismeret annál feltünőbbé teszi azon ellenzéki, hogy ne mondjam ellenséges állást, a melyet szerző a XVIII. század, a felvilágosodás századának eszméi irányában tanusít.

Ezen pont indokot szolgáltat, hogy szerző úr munkájának azon fejezetét, mely a XVIII. század materialisticus elveiről szól, behatóbb elemzés tárgyává tegyük.

Ugyanis szerző Lengyelország felosztásának okai közül első sorban a XVIII. század vezéreszmeit tün-

litikai egyensúly biztosítására véghez vitt nagyszerű vállalatok közt lényeges különbség van. Míg t. i. az előbbieken két vagy több nemzet nyíltan állott ki a csatamezőre féltékenységtől üzetve, hogy az ellenség leverése által saját főállása garantírozva legyen: addig Lengyelország felosztásánál így okoskodtak a hatalmak: Oroszország az éjszaki háborúnak rá nézve szerencsés kimenetele óta folyton növekszik hatalomban; Lengyelország szerencsétlen belállapotait használja föl befolyásának nagyobbitására; tendenciája Lengyelországot birodalmába bekebelezni; ez által túlsúlyt nyerne Europa fölött; ezt türniünk nem szabad; fegyveres erővel kellene ellenállnunk; ámde az utóbbi évek viharos háborúi sokkal inkább kimerítették erőnket, semhogy az é. „Semiramis“ hadainak ellenállhatnánk; így okoskodott Frigyes s hogy egyedül ne kapja Katalin Lengyelországot, szövetkezett vele, hogy ő is kapjon belőle egy részt. Erre Kaunitz így okoskodott: Mind Oroszország, mind Poroszország Lengyelország részei által nagyobbodva veszélyessé válhatik Europa egyensúlyára nézve. Mintán pedig az utolsó hét éves háború csapásai alatt elgyengülve, fegyveres erővel ellen nem állhatunk az egyesült két hatalomnak: tehát hogy a politikai egyensúly ne zavartassék meg, kapjon Ausztria is egy részt Lengyelországból. Ime ily gyalázatos visszaélésre adott okot azon elv, mely különben hivatva van, a népek boldogságát előmozdítani, de nem őket kiirtani az élő nemzetek sorából, gyalázatára a hatalmaknak, kiknek szívéből a jog s méltányosság legszentebb érzete száműzöttnek látszott lenni, de nem csak látszott, hanem száműzve is volt, jeléül annak, mily kevéssé birt még akkor a nemzetközi jog céljának megfelelő elvi biztonság intézményeivel.)*

*) Wenzel „Europai jogtörténet“ 696 l.
(Folytatása következik.)

teti ki. A materialismus, a mely szerinte a durva erőszaknak és rablásnak, a korlátlan önzésnek és élvezetnek szabadalmát jelenti, megmétélyezte a legfelsőbb köröket; — Voltaire, a ki előtt semmi sem volt szent — legalább az nem, a mit kora szentnek nevezett — káros befolyását udvaroknál és trónoknál gyakorolta. II. Katalin cárnő; II. Frigyes és II. József, a „felvilágosított despoták“ csak hatalmuk gyarapítása után törekedtek, nem gondolva a kötelesség és morál, az igazságosság szent kötelmeivel, a melyeket egy vallástalan és erkölestelen világnézet szívükben megsemmisített. Onnét azon nagymérvű rablómerénylét, a melyet mint Lengyelország felosztását, a történelemben ismerjük és mainap is fájjaljuk, és a melynek világrengető vészes következményei még befejezve nincsenek. Ily színben tűnnék elő szerző álláspontjáról a XVIII. század felvilágosításával, szabadságtörekvésével és humanisticus művelődési áramlatával: azon század, melynek kifolyása a szabad szellemi vita, a szabad gondolat, melyet — meg vagyok győződve, hogy ámbár a XVIII. század vezéreszmeinek kifolyása — szerző is szentnek tart. Engedje meg tehát, hogy azon eszmék védőjeként fellépjek, a melyek nekünk a legdrágábbat, a szellem szabad kutatását biztosították.

(Folytatása köv.)

Tekintetes szerkesztő úr!

A „Bácska“ f. évi 8. számában az ujdonsági rovatok között egy közleményt olvastam, mely beltartalmának az igazsággal homlokegyenest ellenkező volta és feltűnő kíméletlensége miatt önérzetes ember előtt szó nélkül nem hagyható.

Nem hagyhatom pedig ezt szó nélkül először, mert a történeletről közvetlen tudomással bírok, lévén az ügynek egyik tényezője; de nem hagyhatom azt szó nélkül mint megyei tisztviselő sem, mert a nevek nem említése folytán határozottan sértő s kíméletlen szavai e megye tisztikarát sértik.

Mondhatná a tudósító: „a ki nem olyan, ne vegye magára.“ Ha talán bor között felmerült minden becstelenséget kizáró helytelenkedésről volna szó, nem eldobnám, de még a kezembe sem vettem volna a tollat, mert bármennyire is fájna a meghurcoltatás, sohasem tudnék igaz szó ellen fellázadni, s ha az ellenem a szó nemesebb értelmében s az igazság elvein alapulva, intéztetnék, képebb volnék a keserűséget önmagamba fojtva, azt türelemmel viselni el, mintsem az emberi társadalom illemszabványairól megfélekedve, önként idézni elő oly polemiát, melyben a keserűség és szenvedély volna az egyedüli iránytű, mely tollamat vezérli.

Másképp áll azonban itt a dolog. A tudósító folytatja a carnevalt s álarc alá rejtőzködve, repedt guszlával zengi el (valószínűleg mámoros hangon) két boszniai hős újabb bátorságát és viselt dolgait, melyeket a fáma mosogató nymphák s tejes kofák autenticus közleménye által juttatott az ősz lantos (mert sejtem hogy nem ifjú) tudomására, a mit azután ő, nehogy a bizalmas közlőket más alkalomkor visszariassza jour-

nalisticai értékének súlyosbítása céljából Brennusként minden további következmények meggondolása nélkül a hírlapok hasábjaira oda vetett, azzal a tudattal, hogy nem csak az a hős, ki nagy tetteket mivel, hanem az is, ki azokat méltóan megörökíti.

Ismerünk szép maszk!

Hanem egyről teljes bizonytságot szereztem magamnak, s ez az, hogy e sorok írója mámorban próbálgatta meg journalistikai tehetségét, s lehetetlen, hogy csalódjam, mert a közlemény okvetlen azt igazolja, hogy komolyabb, netán józan pillanataiban a törvénnyel is foglalkozik, sőt némileg e téren másnál előbb is áll egy . . fejjel, mert még az életbe nem léptetett törvények ismeretében is oly jártasságot tanúsít, hogy sataellesei (nem kétlem, hogy ilyenek is vannak) méltán bámulhatják szakavatottságát.

De ha a törvényt annyira tiszteli és tiszteltetni óhajtja, hogy még az életbe nem léptetteket is applicálni szeretné, hogyne tisztelhetné a tisztelt tudósító a teljes érvénnyel bírót is, például: az 1848. XVIII-ik t. cikket, melynek 11. §-a eképen szól: „Ki valamely köztisztviselőt vagy közmegebizatásban eljárót hivatalos állására nézve rágalmakkal illet, egy évig terjedhető fogsággal és 600 frtig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.“

Hogy tudósító ez ellen vétett, nem szorul bizonylatra, midőn két hősenek munkakedvéről elmélkedve, őket rágalommal illeti.

Nem szándékom, a sértést sértéssel torolni meg, de a tudósítást azzal igazítom ki, miszerint legkövetlenebb tudomásom van arról, s ezt tudósító nem vonhatja kétségbe, hogy az egész félreértésből származott helytelenségnek egyedül az állítólagos kihívó volt az oka, és hogy tulajdonképeni tormaszerű kihívás nem is történt.

Jövőre nézve pedig azt ajánlom a levelező úrnak, hogy ne engedje magát kicsinységektől elragadtatva, oly lépésekre indíttatni, mely inkább illik kávénikéhez, mint a törvények komoly és kiérdemült bajnokához, s melyek neki hasznót nem hoznak. — De leginkább óvakodjék a rágalmazástól, mert e vétket Sakespeare még a tolvajlásnál is sokkal alábbvalónak tartja, mondván: „ki kincsemet rabolja el, vétkezik, véli, boldog lesz általa; de a ki jó hírnevem lopja meg, az kétszeres gonosz, mert ő gazdagabb nem lett, s engem koldussá teszen.“

Ha pedig a közjónak vélt szolgálatot tenni a tudósító? Úgy nagyon tévedett, mert önmaga kénytelen lesz beismerni, hogy sem a közjónak, sem a társadalmi szabályok kívánalmainak, annál kevésbé a humanitásnak tett szolgálatot. — Ha mégis bekellene ismernem, hogy valami nagyot akart véghezvinni, lehetetlen, hogy eszembe ne jusson amaz ártatlan közmondás: „vajudik a hegy és egeret szül.“

Most pedig nem bánom ha a tudósító úr kezdett pályáján tovább halad, én itt kijelentem, hogy véle

semmiféle polemiba többé ez ügyben nem bocsájtkozom, de miután úgylátszik, hogy hasztalanságokra is tellik ideje, ajánlom miszerint valamely értekezletében ajánlaná a novellaris törvényhozásnak, hogy oly paragrafust hozzon, mely megparancsolná az illetőnek, ki mások személyes ügyeibe vasmarokkal belenyúl, köteleztessék egyszersmind nyíltan saját becses nevét is aláírni.

Karvázy Domonkos.

Különféle.

Hangverseny. Mártius 14-én a „Vadászkürt“ terében a florenci hegedű társaság hangversenyt rendez.

Első hegedűt játsza: Becker János; másodikat: Masi Henrich; violát: Chiostrri Lajos; gordonkát: Hegyesi Lajos. Kezdeté 8½ órakor.

Helyárak: Körszék 2 frt; földszinti ülés 1 frt 50 kr.; állóhely 1 frt. Jegyek előre válthatók Karakasevits Milivoj úr könyvkereskedésében és a hangverseny estéjén a pénztárnál. A hangverseny programja 1) Quartett D-moll op. 76. Nr. 2 Haydn-tól. 2) a) Scherzo, Rafftól b) Marcia, Haydn-tól c) Canconette Mendelssohntól. 3) Quartett C-dur op. 59. Nr. 3. Beethoventól.

Szegedet az árvíz fenyegeti; a tanodák és színház már zárva. Aradi színtársulata Zomborba menekül; itt akar előadásokat tartani addig, míg a veszély Szegeden elmúlik. Kívánunk Aradi társulatának nagyobb sikert, mint a minővel az Ottinger-Zoltán-féle innen távozott; ámbár inkább óhajtottuk volna, hogy ne a víz űzze azt városunkba.

Árvíz. A Tisza, mely már oly sok kárt okozott, oly sok nyomort idézett elő, nemcsak Csongrád megyében öntött ki, hanem megyénkben is nem egy községet fenyeget. Mint értesülünk ügybuzgó alispánunk legközelebb tért vissza Martonosról, hol az árvíz megátlása céljából a legerélyesebb intézkedéseket fogantatosította.

Nemcsak a folyó víz, hanem a földből kiszivárgó víz is ijesztő mértékben szaporodik. A földek különösen a Ferenc-esatornától jobbra-balra nagy területen vízzel vannak borítva; egyes házak, szállások udvarukkal szigeteket képeznek; a városban igen sok pince vízzel telt meg. A sok csapáshoz még ez kellett!

— **A „Képzőművészeti Szemle,“** melyet Prém József szerkeszt, örvendetes pártolásnak örvend. A művészet iránti általános érdeklődés jele az, hogy e szakközlöny, melyről egy laptársunk jóakarólag jegyzé meg, hogy több előfizetőt óhajt számára, mint a hány munkatársa van, már most is fennállhat, sőt szerkesztője a közlöny gazdagítására is többet áldozhat. A harmadik számtól kezdve, mely a napokban jelen meg társalapja is lesz e szemlének „Magyar Műipar“ cím alatt, mely szintén illusztrációkkal jelen meg. A két közlöny kiadását Zipser és König könyvkereskedők (Viziváros, gróf Andrássy-féle palota) vállalták el, kikhez az előfizetési pénzek is küldendők. A „Képzőművészeti szemle“ előfizetési ára egész évre 4 frt; a „Magyar Műipar“-é 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. A „Képzőművészeti Szemle“ eddigi előfizetői kedvezéskep a „Magyar Műipar“-t egy évre 2 frtért, félévre 1 frtért kaphatják.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: RADICS GYÖRGY.

HIRDETÉSEK.

Ide! valódi ERFURTI

virág- és főzelék magvak,

a legkiválóbb fajokban, és legjobb minőségben KAPHATÓK ZOMBORBAN

3-2.

Falcone Gusztáv

fűszerkereskedésében.

Épen most megjelent és kapható

a SCHÖN-féle könyv és hangjegy kereskedésben Magyar Dal Album

200 magyar népdal gyűjteménye, zongorára alkalmazá Bolla Gábor. Ára 1 frt 50.

Bölcs Nathán

drámai költemény öt felvonásban írta Lessing G. Ephraim németből fordította Zichy Antal. Ára 1 frt 50.

PETŐFI KÖLTEMÉNYEI

képes népkiadás. Ára zöld vászonba kötve 2 frt.

2-2.

Melichar F. J. kereskedő úrnak Linz-ben
Bethlehem-út, az Erzsébet templom mellett.

Az öntől hozatott Dr. Spitzer-féle „Arcfinomító kenőcs” a legrövidebb idő alatt alaposan és tartósan megtisztítja arcot minden tisztátlanságtól, mely azon súlyos szembajom következtében, ismételen elő fordult, úgy annyira, hogy ezen époly ártalmatlan mint nagyon hatásos és mellette igen olcsó szert bárkinek is ajánlhatom s önnek köszönetemet kell kifejeznem hogy engem ezen szerre figyelmessé tett,

Linz, 1871. május havában.

Őszinte tisztelettel

Prechler Otto,

a cs. kir. birodalmi levéltár jub. igazgatója.

A harminc év óta hirneves és a m. k. egészségügyi tanács által engedélyezett

6-4.

Dr. Spitzer-féle

„Arcfinomító-Kenőcs”

mely az arcot a szeplőtől, himlőhelyektől, májfoltoktól, pattanásoktól, perzsenésektől megtisztítja, ugyszinte a

Dr. Spitzer-féle

„Bőrszépítő szappan”

mely a használati utasítás szerint a kenőccsel együtt használva, még idősebb egyéneknek is virágzó s fiatal kinézetet kölcsönöz.

A számos elismerő és dicsérő levelek, melyek naponként érkeznek eléggé bizonyítják ezen a legújabb vegyészeti eljárás szerint készített és a m. k. gyógyszeri hatóság által helyezett és engedélyezett bőrszépítő szer kitűnőségét, úgy hogy fölösleges azt tovább dicsérni.

A valódi Dr. Spitzer-féle arcfinomító kenőcs és bőrszépítő szer következőkép van jelezve:

Kraicsovics Sándor, a szt. Háromsághoz címzett gyógyszerháza Új-Vukovár

Egy tégely ára 50 kr; egy db szappané 50 kr.
Utáuvét mellett szállítások gyorsan eszközöltetnek.

ÁRAK

az osztrák államokra nézve.

	fr. kr.
1/1 ités palack	3 60
1/2 " "	1 80
1/4 " "	— 90
1/8 " "	— 50

FEHÉR MELL-SZÖRP

(weißer Brust-Syrup)

több egészségügyi hatóságok s tiszti főorvosok által igazolva, mindennemű idült köhögések, melfájások, náthaláz, elévült rekedtség,

torokbántalmak s tüdőelnyálkásodás ellen eddig még kielégítő siker nélkül soha nem használtatott! — Ezen szörp mindjárt az első használatnál feltűnőleg jótékonyan hat, — különösen görcsös-köhögés és szamárhurutnál; elősegíti a nehéz s megaludt nyálkakiköpést, a gégeingert azonnal enyhíti, s rövid idő alatt eltávolítja minden, még az oly heves és gonosz aszkórköhögést is, s a vérhányást.

12-5.

Mayer G. A. W.,
gyáros Breslauban és Bécsben.

Kapható: Zomborban HEINDLHOFER R. kereskedésében.